

Utsättning av opioider efter långvarigt bruk

Gäller för: Region Kronoberg

Faktaägare: Cara Enzenross Apotekare, Läkemedelsenheten

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	2
2	Vid uttrappning av opioider	2
3	Förslag på utsättningsschema.....	3
4	Läkemedel för lindring av opioidabstinenssymtom.....	4

1 Inledning

Opioider är det överordnade begreppet för preparat med effekt på opioid-receptorn. Opioider är smärtstillande läkemedel som verkar via det centrala nervsystemet och stimulerar hjärnans belöningssystem. Dessa läkemedel är narkotikaklassade och det finns risk för beroende.

Det är viktigt med en ansvarsfull förskrivning av opioider, vilket bör innefatta smärtanalys, riskanalys, uppföljning och utsättning. Den läkare som ordinerar en opioidbehandling har oavsett behandlingstidens längd behandlingsansvaret tills detta överlämnats till en kollega och accepterats av densamma.

Vid långvarig smärta (mer än 3 månader) uppstår en förändrad smärtmodulering och opioider får över tid en försämrad behandlingseffekt. Dessutom utvecklas regelmässig tolerans vid långtidsbehandling med opioider, vilket innebär att den smärtstillande effekten avtar. Opioidbehandling kan även medföra att en ökad smärtekänslighet utvecklas vilket leder till att man får mer ont på grund av sensitisering som ger paradoxala effekter med mer smärta som följd. Till skillnad från toleransutveckling hjälper det inte att öka dosen utan om dosen ökas får patienten mer smärta.

Det finns flera anledningar att avsluta en opioidbehandling t.ex. vid toleransutveckling, biverkningar, mindre grundsmärta, tveksam effekt, patienten vill gå vidare utan opioider, bristande följsamhet till behandlingsupplägg/kontrakt, skadligt bruk, iatrogen beroende eller opioidinducerad sekundär hyperalgesi. Det går ofta bra att försöka avsluta behandling med opioider i öppenvård. En noggrann planering och utvärdering är nödvändig för att resultatet ska bli bra.

2 Vid uttrappning av opioider

- Uttrappning bör inte föregås av löften om annan ”lika bra” medicinering.
- Gör en uttrappingsplan tillsammans med patienten. Börja med en stabil dosering över dagen, undvik dosering vid behov och sätt först ut eller byt kortverkande preparat till långverkande. Man kan ha som mål att minska dygnsdosen med cirka 10 procent av återstoden varje vecka. Vid höga startdoser kan man göra större dossänkningar i början av nedtrappningen.
- Följ planeringen. Ökad smärta är förväntad och inget skäl till avbrott. Blir det svårare att gå ned i doser, rekommenderas att samma dosering behålls under en period, men för att inte förlora motivationen bör perioden vara så kort som möjligt. En nedtrappning ska ses som ett kugghjul som bara går åt ett håll. Återgå aldrig till en tidigare högre dos.
- Stötta gärna upp med annan behandling (TENS, akupunktur, KBT-samtal, MI-samtal).
- Abstinens (såsom oro, ökad smärta, sömnstörning, allmän sjukdomskänsla, myrkrupningar, illamående/kräkningar, diarré, muskelsmärta) kan vara mycket besvärligt för patienten. Planering, information, motivation och uppföljning är viktigt för att förebygga och behandla symtom på opioidabstinens. Använd inte bensodiazepiner eller opioider vid abstinenssymtom.

Patientbroschyr ”Att sluta med opioider” finns att beställa via Trycksaksportalen [Vårdgivarwebben - Smärta \(regionkronoberg.se\)](https://vardgivarwebben-smarta.regionkronoberg.se)

3 Förslag på utsättningsschema

Paracetamol/kodein (Citodon, Panocod, Altermol) rekommenderas ej på grund av att kodein omvandlas till morfin för effekt med betydande individuella variationer. Det finns risk för överdosering av paracetamol om maxdosen av paracetamol/kodein överstigs. Paracetamol/kodein har tidigare använts vid akuta/kortvariga smärtor.

Paracetamol/Kodein (500mg/30mg) vecka	08.00	12.00	16.00	20.00
1.	2 tabletter	2 tabletter	2 tabletter	2 tabletter
2.	2 tabletter	1 tablett	1 tablett	2 tablett
3.	1 tablett	1 tablett	1 tablett	2 tablett
4.	1 tablett	1 tablett	1 tablett	1 tablett
5.	1 tablett	0	1 tablett	0

Högre dos på kvällen kan vara lämpligt för att inte trigga igång ett ökat behov på morgonen. Att göra en total utsättning vid dosen 2 tabletter per dygn försvaras av att utdragna långa doser ger längre duration på utsättningssymtom.

Tramadol (Nobligan, Tiparol, Dolatramyl) har visat låg effekt vid akut smärta och har ofta besvärande biverkningar (illamående, konfusion) samt betydande risk för beroendutveckling och missbruk. Tramadol tolereras oftast sämre hos äldre och rekommenderas ej.

Tramadol kan vara mycket svårt att sätta ut mot bakgrund av dess antidepressiva effekt. Tramadol är både en opioid och serotoninåterupptagshämmare i samma preparat. Utsättning kan innebära både abstinens från opioiden och serotonerga utsättningssymtom med oro, ångest, överklighetskänslor, panikattacker, illusioner och parestesier.

Vid en dygnsdos på 100mg kan preparatet sättas ut.

Det är en fördel att byta till tramadol depotberedning i motsvarande dos.

Tramadol retard depottablett kan halveras med tablettedlare, depotmekanismen påverkas inte av delning i två halvpor. Att göra det är dock ”off label-användning”.

Ketobemidon (Ketogan) rekommenderas ej. Det är sannolikt den mest beroendeframkallande opioiden (fettlöslig, når hjärnan snabbt och ”trubbar” av personen från omvärlden) och det finns endast kortverkande preparat. Ketogan har inga aktiva metaboliter och har därför varit ett alternativ vid nedsatt njurfunktion. Ketogan 5mg motsvarar Morfin 5mg.

Fentanylplåster. Vid nedtrappning av fentanylplåster minskar dosen var sjätte dag. Lägsta dosen fentanylplåster (12 mikrogram/timme) kan sitta kvar en vecka, därefter tas plåstret bort och nedtrappningen är avslutad.

Oxikodon och morfin är rekommenderade opioider med jämförbar effekt och biverkningsmönster. Oxikodon har en snabbare toleransutveckling än morfin.

Konvertering till oxikodon depotpreparat rekommenderas om patienten står på kortverkande medel. Även vid högre doser kan det vara en fördel att göra nedtrappningen med tablettstyrkan 5mg. Det större antalet tabletter per intag ger en känsla av att det är en hög dos.

Oxikodon depot 5 mg vecka	08.00	20.00
1.	5 tabletter	5 tabletter
2.	5 tabletter	4 tabletter
3.	4 tabletter	4 tabletter
4.	4 tabletter	3 tabletter
5.	3 tabletter	3 tabletter
6.	3 tabletter	2 tabletter
7.	2 tabletter	2 tabletter
8.	2 tabletter	1 tablett
9.	1 tablett	1 tablett
10.	1 tablett	0

4 Läkemedel för lindring av opioidabstinenssymtom

Genom stegvis, planerad nedtrappning kan man undvika/minska abstinenssymtom. Abstinensutveckling är inte skadligt men kan vara mycket besvärligt.

Oro: Hydroxizin 25mg (Atarax). Vid oro dagtid och för att förbättra sömn kan Hydroxizin 25mg ges 1-2 tabletter vid behov, max 100mg per dygn. Lergigan 25-50mg 1 - 3 gånger dagligen.

Sömn: Propiomazin 25 mg (Propavan). För sömn 1-2 tabletter en timmer före sänggående. Lergigan 25-50mg till natten.

Värk: Paracetamol och Cox-hämmare enligt rekommenderade läkemedel.

Myrkrypningar: Pramipexol 0,18mg 1-2 tabletter per dag

Klonidin (Catapresan) är en central α_2 - och en perifer α_1 -stimulerare. I samband med nedtrappning av kronisk opioidbruk eller alkoholabstinens rekommenderas klonidin per oralt för att sänka noradrenerg hyperaktivitet och således dämpa det sympatiska nervsystemet. Abstinenssymtom såsom ångest, oro, hypertoni, takykardi, autonoma reaktioner, myoklonus och muskelsmärta lindras.

Hypotoni och bradykardi kan vara biverkningar av behandlingen. Klonidin är ett licenspreparat. Man bör ansöka på läkemedelsverket för individuell och/eller generell licens på vårdcentralen.

Klonidin kan ges om patientens blodtryck tillåter detta och om utgångsblodtrycket är över 100 mm Hg systoliskt kan en provdos på 75 ug p.o. ges och sedan kontrolleras blodtrycket efter en timme. Är blodtrycket över 90mm Hg påbörjas en behandling med 75ug x 2 och trappas upp till 4 gånger per dag (var 6:e timme).

Giltig fr.o.m: 2022-04-25

Giltig t.o.m: 2025-04-25

Identifierare: 276651

Utsättning av opioider efter långvarigt bruk

Vid behov kan dosen trappas upp till 150 ug x 4 p.o. Om det finns hjärtbesvär i anamnesen kontrolleras vilo-EKG och kardiolog konsulteras innan insättning (kontraindicerad vid AV-block, sick-sinus-syndrom). Om diastoliskt tryck är under 60mmHg bör man avstå från Klonidin.

Klonidin kan börja trappas ned 1 - 2 veckor efter utsättning av opioider. Symtomen av opioidabstinensen kan ibland vara kvar i flera månader och därför bör en nedtrappning av klonidin göras med en gradvis dosminskning var 3:e dag. Förslagsvis seponeras morgondosen först och till sist kvällsdosen.

Vid upptäckt av felaktig information eller länk, vänligen meddela faktaägare